

NERIJUS STASIULIS

Vilniaus Gedimino technikos universitetas, Lietuva
Vilnius Gediminas Technical University, Lithuania

KŪNAS M. HEIDEGGERIO MĄSTYME

The Body in M. Heidegger's Thought

SUMMARY

The article is dedicated to discussing the Heideggerian thought on the body, or bodiliness. This thought is localized in the Heideggerian thought on space and on technology. We discuss how the body appears based on the Cartesian spatiality and how it appears based on the Heideggerian one. The difference between the body as phenomenon and the body as an organism in the openness of *Gestell* is indicated. The distinction between organism as a mechanistic-technological notion and *Dasein* as the indivisible unity of body-spirit is analysed. The relation of the transformation of subject into *Dasein* to the proper openness of bodiliness is demonstrated. The article concludes by indicating the political aspect of this issue. The political aspect comes to light in the link of biopolitics with the manipulative revelation of body, based on the subject-object distinction, which in turn means the forgetfulness of gods.

SANTRAUKA

Straipsnis skirtas aptarti heidegerišką kūno, arba kūniškumo, apmąstymą. Šis apmąstymas lokalizuojamas Heideggerio samprotavimuose apie erdvę ir apie techniką. Aptariama, kaip kūnas pasirodo remiantis karteziškuoju erdviškumu ir kaip – remiantis heidegeriškuoju. Nurodomas skirtumas tarp kūno kaip fenomeno ir kūno kaip organizmo *Gestell* atvertyje. Analizuojamas organizmo kaip mechanistinės-techninės sampratos ir *Dasein* kaip kūno-dvasios nedalomos vienovės skirtumas. Parodomas subjekto transformacijos į *Dasein* ryšys su tinkama kūniškumo atvertimi. Reziumuojama nurodant šios problemos politinį aspektą, kuris išryškėja siejant biopolitiką su subjekto-objekto skirtimi grindžiamu manipuliaciniu kūno atvėrimu, savo ruožtu reiškiančiu dievų užmarštį.

ĮVADAS

Kūno reikšmės permąstymas M. Heideggerio mąstyme¹ susijęs su erdvės reikšmės permąstymu. *Dasein* erdviškumo apmąstymas kartu kritikuojant

RAKTAŽODŽIAI: erdvė, *Gestell*, Heideggeris, kūnas, organizmas, politika.

KEY WORDS: body, *Gestell*, Heidegger, organism, politics, space.

R. Descartes' o erdvės supratimą yra viena pamatinių temų *Būtyje ir laike*. Kūnas, arba kūniškumas, yra neatsiejamas nuo būties-pasaulyje erdvinės struktūros. Svarbu tai, kad šie du erdviškumai – karteziškasis ir haidegeriškasis – santykiu-ja ne kaip nieko bendra neturinčios priešybės, o kaip skirtingi „tos pačios“ ontologijos variantai. Tiesa, jie nėra lygia-verčiai: Heideggeris erdvę apmąsto būties ir esinio dvisklaidos požiūriu, o Descartes' o ontologiją bei ja grindžiamą erdvę jis mato pajungtą ontologinį skirtumą užmiršusio *on* graikiškojo mąstymo sklaidai. Būtent dėl apmąstant graikiškąją ontologiją išryškėjančio ontologinio skirtumo karteziškasis erdviškumas imploduoja (sugrįžta į ikisokratiškąją pradžią) ir tampa vien heidegeriškai aprašyto erdviškumo išvestine. Mat heidegeriškai aprašytasis pasaulis laiko- si ontologiniu skirtumu. Kartu šiame pasaulėjančiame pasaulyje „kūnai“ pasirodo kitokiomis pamatinėmis ontologinėmis charakteristikomis – kaip būties pasirodymo būdas, fenomenai.

Heideggerio mąstymas apie kūną laikytinas *Dasein* analitikos tęsiniumi ar dalimi. Tai reiškia, kad kūno fenomenas esti

Dasein erdviškume. Todėl kūno problematika yra *Dasein* problematikos atspindys: viena vertus, kūnas gali pasirodyti kaip fenomenas *Dasein* erdviškume, kita vertus, jis gali būti traktuojamas kaip organizmas pagal Descartes' o erdvės supratimą. Pirmuoju atveju jis yra būties fenomenas ir kyla kartu su *eigentlich* būtimi, o antruoju atveju jis yra objektas, priešpriešintas subjektui ir atsiveria pagal *Gestell* (Heideggeris 1992) logiką (tai Heideggerio mąstymo vėlyvuojų laikotarpiu yra *uneigentlich* būties atitikmuo). Greta to, pagal karteziškąjį supratimą traktuojamas kūnas visada suprantamas remiantis kūno kaip materijos ir dvasios dualizmo principu, kuris apibrėžia tai, kaip kūnas yra traktuojamas materialistiniame-mechanistiniame (techniniame) gamtos moksle. O *Dasein* erdviškume toks dualumas neegzistuoja ir nėra prasmingas; kadangi dvasios bei kūno perskyros nėra, tai ir pokarteziškasis „organizmo“ supratimas *Dasein* analitikos požiūriu traktuotinas ne dualizmo konceptualiniuose rėmuose („organizmas“ kaip karteziškoji pagal mechaninius dėsnius veikianti materija), bet kaip būtį užmiršusio ir subjektinio-objektizuojančio būties atvėrimo išraiška.

ŽODŽIO KŪNAS REIKŠMIŲ SKIRTINGUMAS IR VIENUMAS

Kūnas gali būti gyvas arba ne. Kūnas, kuris yra tiesiog materialus, kaip jis suprantamas ant Descartes' o suformuluoto pagrindo stovinčioje fizikoje, besielis, yra *Körper*. Kūnas, kuris turi sielą, yra gyvas – *Leib*. Mano santykis su mano kūnu, žinoma, taip pat yra sieliškas, psichiškas. Kūniškumas yra *Dasein* būties būdu.

Aristotelio raštuose kūnas vadinamas *σώμα* (žr. Heidegger 1992). Tai fenomenologinis kiekvieno esinio, pasirodančio jauslumo lauke, įvardijimas, ar jis būtų gyvas, ar ne. *Σώμα* gali reikšti *Leib*, bet nuo karteziškojo *Körper* jis skiriasi tuo, kad yra būtent jauslumo lauke pasirodantis fenomenas. O karteziškasis kūnas

turi tik grynuosius kiekybinius matavimus ir yra atitrauktas nuo jauslumo fenomenologinio duotumo.

Kūnas kaip *σώμα* yra *Dasein* erdvėje – būtent kaip fenomenas, t. y. būties švytėjimas. Todėl, pavyzdžiui, Heideggeris gali sakyti, kad visas kūno grožis ir patrauklumas yra dvasioje – *Geist* (pvz., Heideggeris 2004). *Geist* Heideggerio žodyne yra būtis. Kūno grožis ir patrauklumas esti kūniškame, jusliniame *Dasein* – būties prošvaistės – buvimo būde.

Visos šitos *kūno* reikšmės pasirodo heidegeriškajame kūno apmąstyme kaip skirtingų kūno supratimų įvardijimai. *Dasein* modusai pasikartoja ir kaip kūniškumo modusai: kūniškumo struktūra yra tokia pat kaip *Dasein* struktūra. Būtent todėl Heideggeris į priekaištą, jog jis skyręs mažai dėmesio kūnui, atsakė tiesiog taip, kad kūno problema yra sunki (Χαϊδερρεπ 2012: 312): tai reiškia, jog pirmiausia reikėjo atskleisti *Dasein* struktūras – ir ypač *Dasein* skirtumą nuo subjekto ir nuo karteziškosios objektizuojančios laikysenos.

Atidžiau pažvelkime į Colikono seminare Heideggerio išsakytą mintį *Kūnas nesibaigia ties mano oda* (pvz., ten pat: 129). Mano kūnas nėra vien čia, kur esu, bet yra ir ten, į kur nukreiptas mano intencionalumas, mano dėmesys, tai, kas man rūpi. *Dasein* esmingas yra *Entfernung*: man rūpi dalykai, kurie yra nutolę, ir savo rūpesčiu juos priartinu, pašalinu nutolį – tai *Būtyje ir laike* aprašytas esminis

erdviškumo momentas. Per dalykų rūpestingą nu-tolinimą reiškiasi mano buvimas erdvėje, ir šio erdviškumo išraiška yra mano būties pasaulyje (ir daiktų) jusliškumas: bet juslinio daiktų pasirodymo apriorinė sąlyga yra *Dasein* erdviškumas su jam esmingu *Entfernung* momentu.

Kūnas nėra „aš“ kaip paskiras daiktas ar kaip subjektas (įkūnytas subjektas); ne, *Dasein* iškart yra būtis pasaulyje, taigi ir mano kūnas nėra vien tik aš kaip atskiras, kaip tai, kas baigiasi ties mano oda, bet mano kūnas pats jau yra pasauliškas – erdviškumo analizė nusako ir kūniškumo būdą ar struktūrą. Pats *Da* reiškia erdviškumą kaip nu-tolinimą bei išslaptinimą, kuris visada yra kūniškas. *Da* yra ne vien erdviškas, bet ir būties fenomenas, t. y. „gražus“ (būtį išslaptinantis) kūnas. Juslių struktūra yra ta pati kaip ir erdviškumo struktūra, ir tai Heideggeris gauna iš Aristotelio tekstų. *Morfe* arba *eidōs* yra ne esinio savybė, bet jo buvimo būdas, t. y. išslaptinimas – erdviškai per jusles.

Heideggerio mąstymą apie kūną reikėtų suprasti priešinant jį kitai erdvės sampratai, arba kitai prezencijos atvėričiai, kuriai priklauso kita erdvės bei kūno samprata. Iš prezencijos kaip tam tikro pastovumo atvėrimo mes turime „materijos“ kaip pastovaus buvimo „sampratą“: materija yra tai, kas pastovumu, kas nuolat kartojasi. Ir todėl galime aprašyti ją matematiškai ir pagal lengviausiai aprašomus dalykus – jėgą ir jos poveikį, išreikštą fizikiniais matmenimis.

KŪNAS KARTEZIŠKOJOJE ERDVĖJE

Aprašykime kūną, kaip jis atrodo karteziškojoje erdvėje. Esinio būtis yra tįsumas – buvimas „ištįsusiam“ į gylį, plotį

ir ilgį, kitaip – trijų matavimų turėjimas. Vėliau šie parametrai išsiplės iki dauge-riopumo, kurio konstituojuamoje erdvėje

ir tarps esinys. Čia gamta atrodo kaip matuojama erdvės ir laiko santykių sistemoje. Tai išreiškiančioje A. Einsteino teorijoje erdvė savaime yra niekas ir egzistuoja tik dėl joje tarpstančių kūnų bei energijų, kurių esmė yra geometriška. Laiko savaime irgi nėra, ir jis egzistuoja tik kaip įvykių jame išvestinė; taip pat nėra absoliutaus vienalaikiškumo. Anot Heideggerio, ši teorija ne vien destruktivi, bet ir pozityvi – būtent tuo, kad parodo gamtos procesus aprašančių lygčių invariabilumą arbitralių transformacijų atžvilgiu (Heidegger 2005: 3). Tai reiškia, kad vykstant moderniojo mokslo pokyčiui jį grindžianti ontologija išliko ta pati nuo pat Descartes'o: būtis yra pastovumas, tįsumas (kaip esinio būtis) yra *ständeriger Verbleib* (Heidegger 2006: 95, 96). Tiek skaitmeninėje erdvėje tarpstantys korpuskulai, turintys tik dydžio, formos, judėjimo ir padėties savybes, tiek dėsnių pastovumą atitinkantys ir todėl lygtimi pažinūs jų judėjimai laikosi šia ontologija.

Heideggerio teigimu, Descartes'as perima tradicinę substancijos ontologiją, bet „būties prasmę, kurią apima substantialumo idėja, palieka neištirtą“ (Heidegger 2006: 93). Pasaulio tikrąją būtį prancūzas nustato remdamasis antikine būties, arba substancijos, samprata – „[b]ūtis=pastovus priešrankumas (esamumas, *Vorhandenheit*)“ (ten pat: 96) – ir sulygina pasaulio būtį su esinio būtimi kaip *extensio* (tįsumu). Svarbu pabrėžti, jog nėra taip, kad karteziškąją pasaulio ontologiją lemia tam tikras atsitiktinai ypatingą svarbą įgijęs mokslas, matematika, bet priešingai – dėl išankstinės orientacijos į būtį kaip pastovų užsibuvimą matematika tampa išimtinai tinkama jos pa-

gavai. Heideggerio žodžiais, Descartes'as tradicinę ontologiją išvysto „į naujųjų laikų matematinę fiziką ir jos transcendentinius pamatus“ (ten pat: 96). Šio judesio prielaida ėmė formotis dar pas graikus: kaip tik Platono ir Demokrito mąstyme imama „daiktus matyti pagal jų gryną išvaizdą [*bloßes Aussehen*, tai yra *εἶδος*], pagal pavidalą (*Gestalt*), padėtį ir tįsumą“ (Heidegger 1984a: 211). Demokrito mąstyme Heideggeris nurodo buvus ir moderniosios inercijos sampratos anticipaciją, o Galilėjaus bei Descartes'o amžius – iš dalies tiesiogiai, iš dalies netiesiogiai – buvęs pažįstamas su Demokrito mintimi (ten pat: 80). Wilson taip pat nurodo, jog XVII a. dominavo ir ypač svarbi modernybės formavimuisi tapo korpuskuliarinė filosofija (Wilson 2008: 51–55), t. y. Demokrito arba Demokrito sekėju save laikiusio Epikūro mintis. Demokritišką išvadą, jog „materija turi tik dydžio, formos, judėjimo ir padėties savybes“ (ten pat: 54), savo samprotavimuose įrodinėjo Galilėjus ir Descartes'as. Karteziškąją mąstymą grindžia graikiškoji to, kas esminga, ir to, kas neesminga, tikrojo esinio ir ne-esinio skirtis. Atitinkamai iš tradicinės ontologijos perimama ir *noein*, arba *intellectio*, bei *aisthēsis*, arba *sensatio*, skirtis ir pirmenybės teikimas pirmajam šios skirties nariui (Heidegger 2006: 96). Vienintelę prieigą prie tikrojo esinio teikia pažinimas, *intellectio*. Descartes'o filosofijoje *intellectio* įgyja matematinio-fizikinio pažinimo prasmę (ten pat: 95). *Intellectio* ir *sensatio* supriešinimo judesys atitinka tą, kuri atliko Platonas teikdamas pirmenybę *eidos* kaip tam, kas esti sau, ir todėl yra nuolatinė bendrybė (*koinon*) nepastovių paskirųjų esinių at-

žvilgiu, kurie – kaip *eidōs* priešybė – turi priiimti ne-esinių vaidmenį.

Mąstytojas atkreipia dėmesį, jog tokios (fizikos mokslo tiriamos) savybės kaip kietumas arba pasipriešinimas (*Widerstand*) pirmiausia pasirodo fenomeniška, tačiau šią fenomeninę duotį „fizikinis“ suvokimas ignoruoja. Esinio pasipriešinimas Descartes'ui tėra vietos (*Platz*) neužleidimas (kitam esiniui), arba lokuso (*Ort*) – koordinacių – nepakeitimas (kito esinio atžvilgiu). Tad vienas *res extensa* kito vietą keičiančio *res extensa* atžvilgiu lieka savo vietoje arba ją keičia tokiu greičiu (*Geschwindigkeit*), kad tas antrasis *res* gali nuo jo „neatsilikti“. Todėl „ko nors suvokimas tampa dviejų priešrankių *res extensae* apibrėžtu vienasšalia-kito-priešrankiu-buvimu, o jų judėjimų santykis pats yra *extensio* modusu, kuris pirmučiausiai apibūdina kūniško daikto priešrankumą“ (ten pat: 97). Iš su Platono mąstymu siejamo *chorismos* vokiečių mąstytojas nurodo kilus ir su moderniuoju karteziškuoju mokslu artimai susijusią empiristinę filosofiją. Kuo labiau imama daiktus matyti pagal jų gryną išvaizdą, pavidalą, padėtį ir tįsumą, tuo labiau – priešingai šiems padėčių santykiams – į akis ima kristi „tai, kas užpildo tarpus (*die Abstände*) ir vietas (*die Orte*), jutiminė duotybė (*das empfindungsmäßig Gegebene*)“ (Heidegger 1984a: 211). Todėl, kaip nurodo Heideggeris, „jutiminės duotybės – spalva, tonas, slėgimas

ir impulsas (*Druck und Stoß*) – tampa pirmaisiais ir tikraisiais statybiniais akmenimis, iš kurių susideda daiktas“ (ten pat: 211). Daiktų vienoviška (*einheitliche*) esmė – taip jie atsiveria aristoteliskajam, graikiškajam *aisthēsis* – sutrupinama į daugeriopumą (*Mannigfaltigkeit*) ir tokiu atveju jie gali būti aiškinami tik kaip paskirų jutiminių duomenų rinkiniai (*Ansammlungen*). Heideggeris nurodo, jog kaip tik ši ontologinė prielaida daro galimą modernųjų fizikinį jutiminių duomenų traktavimą paaiškinant juos kaip atrastos priežasties (fiksuojamoms matematiškai) padarinius. Todėl, pavyzdžiui, anot tokio aiškinimo, spalva (objektyviai) yra tam tikro ilgio banga ir tam tikras skaičius virpesių per sekundę. Subjektyvų jos išpūdį galima siekti paaiškinti šios bangos ir virpesių poveikiu nervų sistemai. Tačiau pateikiant technomoksliskai traktuojamą daiktą sudarančių jutiminių duomenų priežastis, neiškeliamas klausimas dėl daikto būties. Tad, pabrėžia Heideggeris, „toks jutimo (*Empfindung*) paaiškinimas išrodo labai moksliskas, o vis dėlto toks nėra, nes jutimo duoties ir to, ką reikia paaiškinti, t. y. spalvos kaip to, kas duota, sritis tuo pat metu apleidžiama“ (ten pat: 212).

Taigi mokslinis požiūris turi pradėti nuo daikto ar kūno kaip fenomeno ir fenomeniškumo neapleisti. Tam reikia *Dasein* kaip fenomeno pasirodymo erdvės (jos struktūros) analizės.

KŪNIŠKUMAS BE SUBJEKTIŠKUMO

Taigi vienaip kūnas pasirodo *Dasein* erdviškume, kitaip – karteziškai atvertame erdviškume. Taip pat kalbant apie

Dasein erdviškumą svarbu, kad *Dasein* nėra subjektas. Arba: *Dasein* yra toks „subjektas“, kuris nebėra subjektas. Su-

gretinkime moderniąją atvertį su graikiškąją atvertimi, kurią *pakartoją* (*wiederholt*) Heideggeris. Subjektą modernybėje charakterizuoja jo valia, kuri yra nukreipta – į objektą. Graikai neturi tokios „valios“ sampratos; jos analogas graikuose būtų norėjimas, geismas – *boulēsis*, *oreksis* (Agamben 2011: nuo ~6:20). Šis norėjimas kyla ne tiek iš paties subjekto, bet iš (norimų) daiktų, kurie supa. Taip ir Heideggeriui yra ne pirmiau aš, kuris yra nukreiptas į pasaulį, į daiktus, bet pirmiau yra buvimas pasaulyje su nutolinamais rūpimais vidupasauliškaisiais esiniais dėl paties buvimo-pasaulyje; ne atskiras subjektas, kurio valia vėliau yra nukreipta į kūną (į kitą kūną ar į savo paties kaip „įkūnytumas“). Heideggeriui kūniškas ir jusliškas buvimas pasaulyje yra *Dasein* rūpestingas buvimas, o karteziškosios atverties pagrindas yra subjektas, kurio valia nukreipta į kūną kaip objektą, suprantamą mechanistiškai-techniškai.

Subjektas, apibūdinamas valios, nukreiptos į objektą kaip postkarteziškoje erdvėje atvertą kūną, yra karteziškoji būties atvertis. Kūnas čia suprantamas mechanistiškai, techniškai, fizikiškai – taip, kaip jį atveria modernusis gamtos mokslas plačiaja prasme. Būtent ši atvertis yra ir paties moderniojo gamtos mokslo pagrindas. Būtent *Gestell* yra tiek viso moderniojo gamtos mokslo, tiek moderniosios technikos metafizinis pagrindas. Žmogus yra tokia būtybė, kuriai yra esmingas rūpestis būtimi. Jis būtina, visada egzistuoja tam tikrame būties atvėrime. Žmogų apibrėžia pats šis rūpestis. Koks jo rūpestis, toks pasaulis. Jeigu žmogaus būtis yra atverta

taip, kad jo rūpestis yra valia, nukreipta nustatyti esinį kaip objektą, kaip techniniam manipuliavimui atsiveriančią materiją, tai šitai lemia visą jo gamtamokslinį kūną aprašymą ir jo techninę veiklą. Šis atvėrimas nėra tai, ką žmogus valdo, bet būtent toks jo rūpesčio pobūdis apibrėžia ir valdo jį patį. Matyt, tai norėjo pasakyti Heideggeris tardamas, kad mus valdo jėga, kurios mes patys nekontroliuojame, ir vienintelis dalykas, kuris gali mus (mūsų rūpestingą esmę) išsaugoti, yra dievo pasirodymas, t. y. būties (ir kūno) atvėrimas pagal jo *Būtyje ir laike* aprašytą ar pradėtą aprašyti *Dasein* atvertį.

Gestell atvertis yra manipuliacija kūnais kaip objektais. Manipuliacija yra naudojimas. Naudojimas gali būti supras tas irgi *Dasein* atvertyje arba *Gestell* atvertyje. Pastaruoju atveju naudojimas suprantamas kaip išnaudojimas suišteklinimo prasme. Ekologiniai judėjimai kyla iš šio suišteklinimo (neretai ne iki galo suprastos) intuicijos ir didesnio ar mažesnio įsisąmoninimo ir yra nukreipti prieš jį. Žmogus panaudoja savo buvimą būties atvirume – savo potencialą tam, kad statytų gamtą (o kartu ir kūniškumą) priešais kaip objektą ir taip esą įgyvendintų savo laisvę.

Bet Heideggeris (1977: 367) naudojamą, *brauchen*, kurį laiko sinonimišku laisvei, supranta kitaip nei išnaudojimą, kitaip nei *Gestell*. *Brauchen* reikšmė paaiškėja ne subjekto, bet *Dasein* atvertyje. Jau *Būtyje ir laike* Heideggeris *Dasein* atverčiai aprašyti naudoja parankumo, *Zuhandenheit*, egzistencialą. Vėlesniuose laikotarpiu ir pačią *Dasein* „subjekto“, *hupokeimenon*, atvertį supranta ir aiškina

per *brauchen* reikšmę. Aiškindamas mąstymo ištakas Parmenido (*chrei*) (Heidegger 2002: 173 ir toliau) ir Anaksimandro (to *chreōn*) ištaroje, mąstytojas tai daro būtent gilindamasis į *brauchen*=*chraomai* (ir jam giminingų žodžių) reikšmę. Agambenas, analizuodamas *chraomai* gramatiką (Agamben 2016: 27 ir toliau), puikiai parodo, jog originalia reikšme šis žodis reiškia ne santykį tarp subjekto ir objekto, bet veikiau tokį, kai skirtis tarp

subjekto ir objekto neegzistuoja, neturi prasmės. Būtent tai daro naudojimąsi kūnu džiaugsmingą. Heideggeris taip pat akcentuoja *uti, frui* džiaugsmingumą. Parankusis buvimas pasaulyje yra džiaugsmingas (Stasiulis: 9–10), ir tik įsiterpus pertrūkiui (skausmui, žr. Stasiulis 2019) į parankiųjų nuorodų džiaugsmingumą mes dalykus stebime kaip objektą ir tam pame subjektu. Bet *telos* visada yra parankusis *frui, uti*.

APIBENDRINIMAS NURODANT PROBLEMOS BIOPOLITINĮ ASPEKTĄ

Svarstymai apie kūną susiję ir su politikos (biopolitikos) sritimi. Politika, kaip žmogaus potencijos, arba jo buvimo būties atvertyje, būdas visada yra ontologija. Politinės filosofijos problemos iš tiesų yra ontologijos problemos. Dabartinę politiką, kurią struktūruoja mechanistinis-techninis gamtamokslis, taip pat ir jo pagrindinis padalinys – materialistinė-techninė medicina, grindžia subjekto ontologija – būties atvertis kaip *Gestell*. Tai, kas sociologiškai-politologiškai va-

dinama totalitarizmu, ontologiškai yra *Gestell*. Politinės problemos sprendimas būtų ontologinis – būties atvertis kaip *Dasein*. Būties švytėjimas kaip dieviškumas. Būtent todėl mąstymas ir poezija yra polio ir pasaulio ištaka. Bet būtiškoji politika², kartu su mąstymu ir poezija, yra galima tik ten, kur kūnas yra švytėjimas – pats *Dasein* buvimo būdas, o ne objektas – ne valdomas kaip priešrankus, tiesiog-esantis, bet kaip parankumo džiaugsmingas buvimo būdas.

Literatūra

- Agamben G. 2011. An Archaeology of Will. https://www.youtube.com/watch?v=R_8LMuRiQFg
- Agamben G. 2016. *The Use of Bodies*. Trans. by Adam Kotsko. Stanford: Stanford University Press.
- Aho K. A. 2010. *Heidegger's Neglect of the Body*. SUNY Press.
- Heideggeris M. 1992. Technikos klausimas. Vertė A. Šliogeris. Martynas Heidegeris. *Rinktiniai raštai*. Vilnius: Mintis.
- Heidegger M. 1977. Der Spruch des Anaximander (1946). Martin Heidegger, *Gesamtausgabe. I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften 1914–1970*. B. 5: Holzwegge. Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.
- Heidegger M. 1984. Die Frage nach dem Ding. Zu Kants Lehre von den Transzendentalen Grundsätzen. Martin Heidegger. *Gesamtausgabe. II. Abteilung: Vorlesungen 1923–1944*. Band 41: *Die Frage nach dem Ding. Zu Kants Lehre von den Transzendentalen Grundsätzen*. Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.
- Heidegger M. 2002. Was heißt Denken? Martin Heidegger, *Gesamtausgabe. I. Abteilung: Veröffentlichte Schriften 1910–1976*. B. 8: *Was heißt Denken?* Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.
- Heidegger M. 2006. *Sein und Zeit*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.

- Heidegger M., 1992. Platon: Sophistes. Martin Heidegger. *Gesamtausgabe. II. Abteilung: Vorlesungen 1919–1944*. Bd. 19: *Platon: Sophistes*. Frankfurt am Mein: Vittorio Klostermann.
- Heidegger M., 2005. *The Concept of Time/Der Begriff der Zeit*. Transl. by W. McNeill. English-German Edition. Oxford: Blackwell Publishing.
- Heideggeris M., 2004. Metafizikos įvadas. Vertė T. Sodeika. *Žmogus ir žodis* 6 (4): 45–63. Vilnius: VPU leidykla.
- Stasiulis N. 2018. Heidegeriškoji naudos ontologija. *Logos* 94: 6–12.
- Stasiulis N. 2019. Skausmas ir pasaulėžiūrų karai: heidegeriškoji analizė. *Logos* 101: 32–39.
- Stasiulis N. 2021. The Ontologico-Political Aspect of Heidegger's Thought. *Tomsk State University Journal of Philosophy, Sociology and Political Science* 61: 80–87.
- Stolorow R. D. 2014. Heidegger, Mood and the Lived Body: The Ontical and the Ontological. *Janus Head: Journal of Interdisciplinary Studies in Literature, Continental Philosophy, Phenomenological Psychology, and the Arts*, 13(2): 5–11.
- Wilson C. 2008. *Epicureanism at the Origins of Modernity*. Oxford: Clarendon Press.
- Хайдеггер М. 2012. Цолликоновские семинары. Протоколы – Беседы – Письма. Перевод с немецкого И. Г. Глухой. Вильнюс: Европейский гуманитарный университет.

Nuorodos

¹ Aho 2010, Stolorow 2014 ir kt.

² Daugiau apie Heideggerio ontologijos politinį aspektą žr. Stasiulis 2021.